

El Cercle d'Economia, juntament amb CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs), us ofereixen cada mes una breu anàlisi de la situació geopolítica global

---

Les claus geopolítiques del mes

Febrer 2024

Els preparatius d'una nova onada reaccionària

Pol Morillas, Director, CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs)

La justícia, Donald Trump i una nova onada reaccionària. Inauguraran les eleccions presidencials americanes una nova onada de populisme reaccionari a Occident? De la mateixa manera que el 2016 el Brexit i l'elecció de Donald Trump van ser l'avantsala de la primera gran onada de la internacional populista, el que portem del 2024 sembla assenyalar l'inici de la fi de l'oasi de resistència al populisme. Donald Trump és ja el candidat *in pectore* del partit republicà, i tot i que la justícia s'interposa en el seu camí, les enquestes van vent en popa per a la segona carrera de Trump a la Casa Blanca. El Tribunal Suprem haurà de decidir si admet a tràmit el cas que podria fer descarrilar la seva candidatura, després que la cort de Colorado decidís que Trump no gaudeix d'immunitat presidencial i que ha de ser jutjat com qualsevol altre ciutadà davant vulneracions tan clares a l'ordre constitucional com l'assalt al Capitoli del 6 de gener de 2021.

La decisió del Suprem serà una qüestió eminentment política. Si decideix apartar-lo de la carrera presidencial com a instigador de l'assalt, el poder judicial estarà executant allò que no va succeir durant el mandat de Trump: fer ús de la 25a esmena de la Constitució, que preveu destituir un president després d'un *impeachment*. La pregunta és si allò que els representants dels ciutadans

americans no van fer ho poden fer ara uns jutges no electes. Si és així, la dialèctica *antiestablishment* als Estats Units i en altres parts del món estarà servida, reeditant el postulat populista que no hi ha d'haver fre a la voluntat popular representada per uns líders forts, encara que actuïn per sobre de la llei. Amb les eleccions al Parlament Europeu, on els sondejos donen a l'extrema dreta avenços significatius, pot tornar a emergir a Occident una onada reaccionària després d'un lustre d'*impasse*, en què l'elecció de Biden, Macron i la resposta europea a la pandèmia semblaven deixar enrere l'era populista. A diferència de llavors, una nova onada reaccionària es veurà aquesta vegada reforçada per alts nivells d'inestabilitat internacional, amb les guerres d'Ucraïna i Gaza en actiu, i el seu impacte en la inflació i el comerç internacional. Inestabilitat geopolítica i una nova onada reaccionària es consoliden com a riscos polítics de primer ordre.

La revolta del camp europeu. L'augment del preu dels combustibles, els fertilitzants i la competència deslleial provinent de fora del mercat europeu (i la creixent burocràcia) són els principals motius de protesta del camp europeu, recentment a Espanya, i abans a França, Alemanya, Països Baixos o Bèlgica. Elements que tenen en la dimensió internacional i la geopolítica bona part de l'origen dels problemes del camp. El seu malestar, sumat a l'intent d'instrumentalització d'aquestes protestes per partits euroescèptics i d'extrema dreta, promet ser un dels àmbits de confrontació política en les eleccions europees del juny. La Comissió Von der Leyen ha fet de l'agenda verda un dels seus principals estendards. Ara proposa retirar la directiva sobre l'ús de pesticides, precisament per no fomentar el greuge del camp i la instrumentalització de la protesta per part de l'euroescèpticisme. També es fa marxa enrere -parcialment- a una decisió del 2021 que aixecava les barreres a les importacions agrícoles ucraïneses com a mesura de suport al país en guerra, però que el camp europeu considerava competència deslleial.

Comença a emergir, naturalment, un xoc entre l'agenda verda, la lluita contra el canvi climàtic i la protecció de la biodiversitat, d'una banda, i el preu a pagar per part dels sectors més vulnerables, en aquest cas l'agrícola. Les polítiques que emanen de Brussel·les es polititzen i són objecte de contestació, de la mateixa manera que ho són les polítiques públiques nacionals. L'euroescèpticisme troba a l'agenda verda de Brussel·les un element tangible de confrontació política, mentre que els activistes del clima reclamen més valentia per revertir els efectes del canvi climàtic i la pèrdua de biodiversitat. I abunden les veus que veuen en les polítiques de la Comissió un atac directe a l'esglaó més feble del sector productiu europeu, l'agrari, mentre que la pressió cap a altres sectors contaminants és menor. Es calcula que el sector agrari representa [més del 10%](#) de les emissions d'efecte hivernacle a la UE, i s'acusa la Política Agrària Comuna, pendent de reforma, de beneficiar un reduït grup d'agricultors (el 20% d'ells rep el 80% dels fons de la PAC, que al seu torn representa aproximadament el 40% del pressupost europeu).

Així, la campanya cap a les eleccions europees agafarà un caire d'un debat veritablement europeu. Unes eleccions que generalment s'han considerat de segon ordre i que han servit a molts països per castigar el govern en exercici, aquesta vegada seran també unes eleccions en què es debaten els beneficis i costos d'una agenda europea centrada en la transició verda, la digital o de seguretat. Assistim a la maduresa de la política europea, però seguim orfes d'una Unió Europea amb prou poder per exercir el lideratge en l'àmbit econòmic, tecnològic i internacional.

Guerra a Gaza, risc d'inestabilitat regional. Un dels majors focus de desestabilització per a Europa seria la regionalització de la guerra al Pròxim Orient. Els Estats Units i el Regne Unit prossegueixen els seus atacs als houthis a Iemen i s'intensifiquen els atacs israelians i americans a milícies pròximes a l'Iran a l'Iraq, Síria o Líban. El risc de regionalització del conflicte augmenta, mentre bona part dels països àrabs, i en particular els més propers als Estats Units, com Qatar o Omán, esgrimeixen que el principal risc d'escalada resideix en les accions desmesurades d'Israel a Palestina i els bombardejos a Gaza. Es posa en evidència, doncs, que no és possible desvincular l'estabilitat a la regió de l'epicentre del conflicte a Palestina i, per tant, creix la pressió dels països àrabs cap als Estats Units (també des d'Egipte i Aràbia Saudí) perquè freni les accions d'Israel.

Netanyahu i el seu govern ultraortodox i radical fan cas omís. L'estratègia continua sent eliminar Hamàs i alliberar tots els ostatges, tot i que, després de quatre mesos d'ofensiva, Israel no hagi aconseguit eliminar cap membre rellevant de la cúpula de Hamàs ni alliberar els ostatges del 7 d'octubre. L'estratègia de Netanyahu passa per allargar tant com calgui una guerra sense fi, conscient que la justícia israeliana aguaita amb diverses acusacions de corrupció i que la població aviat reclamarà responsabilitats polítiques pels errors de seguretat en els atacs terroristes. A Gaza, creix el temor que la invasió terrestre arribi fins l'última zona segura per a la població civil, la ciutat de Rafah, fronterera amb Egipte, i a la qual Israel va obligar a desplaçar més d'un milió de persones. Amb prop de 30.000 morts des de l'inici de l'ofensiva, s'acusa Israel de voler executar el pla que algun dels ministres més radicals del govern ja ha esbossat: un estat que s'estengui des del riu Jordà fins al mar (negant així l'existència de Palestina) i una expulsió massiva dels gazatís a Egipte per repoblar Gaza amb nous assentaments israelians.

Bukele arrasa a El Salvador. Nayib Bukele, rostre jove i atractiu del populisme internacional, va arrasar en les eleccions presidencials d'El Salvador. Fins i tot abans del recompte, Bukele va proclamar la seva victòria amb més del 85% dels vots. La seva recepta: la lluita contra les maras, el narcotràfic i una política de seguretat total, moltes vegades en detriment de l'estat de dret i de les llibertats públiques al país. Una reedició del clàssic dilema entre seguretat i llibertat. Els salvadorencs li han donat la raó, i han obviat que el 30% de la

població del país viu sota el llindar de la pobresa i que un 70% de la feina es fa en l'economia informal. La bandera de la seguretat s'ha imposat a la de l'economia. En el curt termini, això serveix per guanyar eleccions, però no està clar si la recepta pot servir indefinidament. Sense llibertats públiques, estat de dret o democràcia, el camí cap a l'autoritarisme està servit i, tot i que la situació a El Salvador sigui difícilment comparable a altres llocs del continent, Amèrica Llatina veu com la robustesa de les seves democràcies s'esvaeix, amb Milei a Argentina o López Obrador a Mèxic.

L'altaveu de Putin (i Trump). Tucker Carlson, antiga estrella de Fox News i amic de Donald Trump, es vanagloria d'haver estat l'únic periodista occidental que entrevista Vladimir Putin. Com si altres mitjans no afins al binomi Putin-Trump no ho haguessin intentat abans i haguessin estat vetats pel Kremlin, o com si la seva entrevista de to amable no servís precisament com a altaveu a Occident de la narrativa del Kremlin sobre la guerra d'Ucraïna. Més paradoxal resulta que la mateixa cadena de Carlson i mitjans afins a Trump estan prohibits a Rússia. L'entrevista de Carlson sí que va servir, no obstant, per corroborar el pensament imperialista de Putin, clau per a l'ofensiva a Ucraïna. Putin considera que la guerra es deu a l'enviament d'armes dels Estats Units a Ucraïna, i que, si Washington decidís aturar aquesta ajuda, la guerra acabaria ("en 24 hores", com també promet Trump si és elegit).

Creu que el temps corre al seu favor perquè Estats Units està en declivi i Europa no té cap capacitat real de ser potència internacional i defensar els seus veïns. Justifica la guerra pel seu objectiu de "desnazificació" d'Ucraïna i també perquè Rússia és una gran potència que té el dret històric de dominar Europa central i oriental. Rússia ha de ser vista i tractada pels Estats Units com una superpotència amb dret a protegir el seu espai d'interès vital. Segons Putin, l'agressió a Ucraïna és autodefensa: és EUA qui envaeix l'espai que Rússia té el dret històric de controlar i dominar. Per això, Rússia està disposada a negociar, sempre que sigui el Kremlin qui dicti els límits territorials de la seva influència i pugui establir relacions de dominació cap als territoris que li pertanyen. Ucraïna no té així dret a ser un estat independent ni gaudir d'integritat territorial. És la versió més radical d'una nova onada reaccionària a Occident, a la qual Carlson ha donat veu -i recollit 85 milions de reproduccions de l'entrevista en el seu perfil.

Pol Morillas

11 de febrer de 2024

Amb la col·laboració de: